2007

SANSKRIT

PAPER–VII

GROUP–A

(Literature & Literacy Criticism)

Full Marks : 100

Time : 4 hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks. Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

First Half

1. Point out some special features of Sanskrit dramas composed by Śrījīva Nyāyatirtha. 14

Or

Write comprehensive notes on some aspects of contemporary society as reflected in the works of modern sanskrit poets of Bengal.

2. Write notes on any one of he following works : 6

शिशुयुव-दुर्दैव-विलसित, पाण्डवविक्रम, सारस्वतशतेक, राजनीतिलीलामृत।

3. Write a note on the descriptive skill of Kālidasa with apt quotations from he *Raghuvaṅśa*. 14

Or

Describe after Kālidasa the arrival of King Dilīpa with his queen at the hermitage of Vaśiṣṭha. How did the sage receive them ?

(Turn Over)

4. Explain in Sanskrit : 6

(a) अथवा कृतवाग्द्वारे वंशेऽस्मिन पूर्वसूरिनिः।
मराौ वज्रसमुनकीर्राा वारित मे गतिः॥

Or

(b) तं सन्तः श्रोतुमर्हन्ति सदसदव्यक्तिहेतवः।
हैम्रः संलक्ष्यते ह्यग्नौ विशुद्धिः श्यामिकापिना॥

5. (a) Give a pen-picture of the super natural birth of Lord Buddha as describe in the *Buddhacarita*, Canto I. 14

Or

Critically discuss the special features of the *Buddhacarita* as a specimen of *mahākāvya* from the view point of Sanskrit *ālamkarikas*.

6. Explain fully in sanskrit. 6

(a) दीप्त्या च धैर्येरा च यो रराज वालो रविर्भूमिवावनीर्राः।
तथातिदीप्नोऽपि निरीक्ष्यमाराो जहार चक्षूंषि यथा शशाङ्कः॥

Or

(b) यस्य प्रसूतौ गिरिराजकीला कालाहता नौरिव भूश्रचाल।
सचन्दना चोतपलपद्मगर्भा पपात वृष्टिर्गगनादनभ्रात्॥

Second Half

1. Discuss critically the dramatic significance of the picture-gallery scene (आलेख्यदर्शन दृश्य) as introduced in the 1st Act of the *Uttararāma Carita* of Bhavabhūti ? 14

Or

What may be the source of the drama *Uttararamacarita* ? Point out the deviation and improvement made by the dramatists upon the source materials.

2. Explain in Sanskrit with reference to the context :— 6

(a) वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि।
लोकोत्तराणां चेतांसि को नू विज्ञातुमर्हति॥

Or

उत्पत्तिपरिपूतायाः किमस्याः पावनान्तरैः।
तीर्थोदकञ्च वह्निश्च नान्यतः शुद्धिमर्हतः॥

3. Who was virā ? How and why did she came to Amarasingha ? Give an idea of her psychological change as can be noticed in the first two acts of the drama, Amaramangala. 14

Or

Discuss critically how for the dramatist has followed the facts of history in composing the drama, *Amaramangala* ?

4. Explain in Sanskrit with reference to the context. 6

आजीवनं भवदुपासनमेव धर्मस्तद्गौरवाय मरणाञ्च सुखं यदीयम्।
तेषां त्वदभ्यूदयदर्शनबञ्चितानां मातर्दयस्व तनुजेषु भव प्रसन्ना॥

Or

याते प्रतापतपने सहसा महास्तं
मेवारभूमिरखिला तिमिरावृतेयम्।
अत्र स्थिताः सुविमला मणिदर्पणाश्च
बिम्बत्विषा विरहिता न तथा विभान्ति॥

GROUP–B

(Philosophy)

Answer *one* question from each group

Group–A

1. बौद्धमाध्यमिक मतानुसात सर्वशून्यत्ववादः सोपपत्तिकं व्याख्यायताम्। 15

2. बौद्धयोगाचार मतानुसातं विज्ञानवादे युक्तिः प्रदर्श्यताम्।

3. बौद्धप्रतीत्यसमुत्पादवादस्य स्वरुपं सम्यक् आलोच्यताम्।

Group–B

1. बौद्धक्षणभङ्गवाद निराकरणे जैनदर्शनस्य वक्तव्यम् आलोच्यताम्। 15

2. जैनदर्शने अर्हत्–स्वरुपपर्यालोचनं क्रियताम्।

3. जैनदर्शने कतिविधानि तत्वानि? तत्त्वानां विवरणं प्रदीयताम्।

Group–C

1. प्रत्यक्षप्रमाणेन भेदवादस्य प्रतिष्ठा विधीयताम्। 10

2. भेदवादमाश्रित्य 'तत्त्वमसि' इति महावाक्यस्यार्थ निरुपणीयः।

Group–D

एकतरस्यानुवाद : करणीय :—

1. प्रमाणदिषोड़शपदार्थके प्रतिपाद्यमाने कथमिदं न्यायशास्त्रमिति न्यपहिन्यते? सत्यम्, तथाप्यसाधारण्येन व्यपदेशा भवरायेति न्यायेन न्यायस्य परार्थानुमाना

पदपर्यायस्य सकलविध्यानुग्राहकतया सर्वकर्मानुष्ठानसाधनतया प्रधानत्वेन तथा व्यपदेशी युज्यते। 10

2. कारणत्वञ्च पदार्थान्तरम्। तच्च कार्यभेदादवच्छेकभेदाच्च भिद्यते। कारणत्वेनाखराडीपाधिनानुगतं च कारणपदशक्यतावच्छेदकं ग्राहकं च तस्य क्वचिदन्वयव्यातिरेक दर्शनसहकृतं प्रत्ययं क्वचिदनुमानं क्वचिदागमादिकम्।

Second Half

1. कस्यचनैकस्य प्रश्नस्य समाधानं कार्यम् :— 14

(a) दर्शनशब्दस्य संज्ञानिर्द्धारणपूर्वकं तस्य संख्यापूर्बापरविभागादयं संक्षेपेण विवृत्य तेषामुपयोगिता तथा विभिन्नदर्शनानां सादृश्यं सम्यगालोच्यताम्॥

(b) नामकरणे याथार्थ्यं प्रतिपाद्य सांख्यदर्शनस्य प्राचीनत्वे श्रेष्ठत्वे च प्रमाणमुपस्थाप्य प्रधानप्रवक्तृणां नामानि लिख्यन्ताम्॥

(c) न्यायशब्दस्य नामकरणे किं वीजम्? न्यायशब्दस्य प्रयोगसमयं निरूप्य न्यायसूत्रस्य विभागं प्रक्षिप्तांशं तथा मुख्योद्देश्यं विशदमालोच्यताम्॥

2. निम्नोद्धृतेषु प्रश्नेषु कस्यचिद् द्वितयस्य सम्यगुत्तरः प्रदेयः— 13×2

(a) वेदान्तदर्शनानुसारतः मोक्षस्वरूपमुन्मोच्य मोक्षलाभोपायं सम्पगालोच्यताम्॥

(b) सांख्यसम्मता सृष्टिप्रक्रिया विशदमालोच्यताम्॥

(c) न्यायमतानुसारतः ईश्वरस्यास्तित्वं साधनीयम्॥

(d) न्यायमते कानि प्रमाणानि? तेषु प्रथमप्रमाणविषये विस्पष्टमालोच्यताम्॥

(e) सृष्टिप्रलयबिषये वैशेषिकानामभिमतमालोच्य तेषां पाकजोतपत्तिप्रक्रिया आलोच्यताम्। विषयेऽस्मिन् न्यायदर्शनेन सह पार्थक्यं साधनीयम्॥

3. निम्नलिखितानां परिभाषानां द्वयस्य संक्षेपेन टिप्पनी लेखनीया :— 5×2

स्याद्वादः, समाधिः, अपूर्वः, क्षणभङ्गबादः, अज्ञानम्, कैवल्यम्।

अथवा

निम्नलिखितानां परिभाषाणां पञ्चस्य अर्थो लेखनीय : 2×5

उपाधिः, अव्याप्तिः, अविनाभावः, सद्धेतुः, रजोगुणः, अपोहः, आस्रवः, सपक्षः, प्रतियोगिता, अध्यारोपः।